

Jean-Joseph Nyssen A tánc (1882)*

Harmadik fejezet

A tánc csak a szemérmességet veszélyezteti?

(folytatás)

Mindezek után azt kérdezzük Tőletek, fiatal emberek és hajadonok, hogy vajon nem szükséges-e nagymértékű önhittség, merészség és vakmerőség ahhoz, hogy a táncot ártatlan játékként védelmezzétek. Tévedtek volna, a táncmulatságok veszélyét nem ismerték vagy azokat túlzásba vitték volna minden évszázad, nemzet, társadalmi helyzet számos és fontos hivatala, akik azt állították, hogy tánc közben a jó erkölcsi szokások nagy veszélyben forognak? Hogyan? A leghíresebb írók, akár pogányok akár keresztények, világiak vagy egyháziak, a szentírás és a zsinatok a tánc jellegét és veszélyeit nem ismerték volna fel vagy fordítva értelmezték volna? És miközben olyan sok döntő bizonyíték súlya és száma alatt áldozatul estek a tánc elkerülhetetlen veszélyeinek, a felfoghatatlan kevélységet, az ellenkezőjét kellene állítanotok?!

A tánc rosszállásának és elítélésének ez az egyértelmű összhangja, évszázadokon át és minden nemzetnél, hogyan magyarázható, ha nem a tánc fenyegeti a jó erkölcsi szokásokat? Ki bátorodik, még ha ilyen könnyelmű és felszínes lenne is, minden ilyen kijelentéssel szemben azt állítani, hogy a hajadonok ártatlanságát, a fiatal emberek szemérmességét, a férfiak hűségét, a felesége tisztaságát tánc közben nem fenyegeti veszély?

Az elemi iskolákban gondosan különválasztják a kislányokat és kislányokat, már jóval azelőtt, hogy a szenvedélyek feltámadnának. A szülők helyeslik és dicsérik ezeket az eljárásokat mint bölcs rendszabályt gyermekeik ártatlanságának megőrzését illetően. És mihelyt gyermekeik belépnek életük legveszélyesebb és jövőjüket tekintve legvégzetesebb éveikbe, pont ők vezetik vagy küldik ezeket a gyermekeket bálba, ahol a fiúk és a lányok, egymással keveredve, ugrándoznak és kavarognak, ahol minden, ami szembeötlő, fülbemászó, az érzékeket befolyásolja: világítás, énekszó, zene, cicoma, manír és a test mozgásai, közeledés, átkarolás, ital, stb., a fiatal személyeknél elkerülhetetlenül felébreszti a gyönyört és a nemi élet nyüzsgését, hacsak nem angyalok, márványból vagy fából készültek, minden egyes külső befolyásnak megközelíthetetlenek, érzéketlenek minden ingerre. Hol rejtetik hát az erejük, hogy kibírják az ellenség rohamát? Talán erejük sziklaerő, húsuk ércből van?¹

Nincs a különböző nemek képviselőinek együttléte már önmagában összekapcsolva némi veszéllyel? Miért gyűjtják meg azok a körülmények a gyönyör szikráját, amelyek a táncot kísérik? Nem szeretnénk azt mondani, hogy ti, óvatlan szülők, türelmetlenségtől égve, gyermekeitek szívében olyan tűzvész keltetek, amit később nehéz kioltani? Megengednétek, hogy tetőtök alatt,

* A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: Nyssen: Der Tanz. Luxemburg, Peter Bruck nyomda és kiadó, 1882. 81–125. Készült az NKFIH K115676 számú kutatás keretében. Nyssen írásának előző fejezeteit lapunk 2014/2 és 2015/1 számában közöltük. Az utóbbiban az eredeti műre való hivatkozás oldalszáma tévesen lett feltüntetve. A helyes oldalszám: 17-81.

¹ Jób VI. 11. 12.

a szalonokban, szeméitek előtt egy fiatal ember leányokkal olyan szabadon, fenntartás nélkül bánjon, mint ahogyan ez a tánc esetében előfordul; hogy kézen fogná, karjaiba zárna és mellkasához szorítaná? És miért nem?

Először is mert egy ilyen eljárás rossz nevelésről árulkodik, és másodszor pedig lehetőséget nyújt arra, hogy mindkettejükben tisztátlan gondolatok és érzések ébredjenek. És ugyanezt a szabadságot és bizalmaskodást tűritek, elnézitek és feljogosítjátok a bálban, ahol a veszély sokkal nagyobb, a szenvedély gyülékonyabb és bőségebb táplálékot talál! Megszűnik, ami a házatokban, a szalonokban tisztességtelen és bűnre csábíthat tánc közben, ami tisztességtelen és veszélyes? Talán az érzéki mozdulatok, a puhaság és az érzéki szerelmet magába szívó manírok, amiket a táncos és a táncosnő egymással szemben megenged magának, kevésbé bűnösök, kevésbé veszélyesek, mivel a bálban nyilvánosan zajlanak és a tánc megengedhetetlen illendőségét megbocsájtják? Vagy azt képzelitek, hogy a fiatal a természet jóvoltából már gyülékony táncosok tánc közben védve vannak a tisztátlan gondolatoktól, mozdulatoktól és érzésektől? Más az emberi természet a bálban és más máshol? És nem minden túlságosan is alkalmas, ami a táncost körülveszi, hogy a legszénytelenesebb és legártalmasabb hatásokat keltse? A tapasztalat – és, azt mondják, hogy ez a legjobb, legbiztosabb tanítómester – azt tanítja, hogy a tánc alkalmával a fiatal leányok szemérmessége elhervad és fokozatosan, néha-néha hirtelen elhal. Továbbá azt is tanítja, hogy ott a házastársi szemérmesség és hűség gyakran észrevehető károkat szenved. Igen, több alkalommal volt a tánc, sőt az első tánc a házastársi hűtlenség első oka; több mint egy alkalommal jött létre házasság és nem házasság között bizonyos vonzalom a bálban; több mint egyszer beszéltek meg és erősítették meg titkos találkákat, a házastársi hűtlenség előjelét a bálban. Ezért gondoljuk a férj hiúságát vagy óvatlanságát felfoghatatlannak, aki ifjú feleségét egy másik férfi karjainak átadja és hagyja, hogy vele lejtessen a táncúton, büszke arra, hogy feleségét tömegesen kéri fel szenvedélyes vagy egészen romlott urak egy táncra. És ugyanez az értetlen férj, aki a bálban hetyke módon kiteszi magát annak a veszélynek, hogy ragaszkodását, felesége szívét elveszíti, bosszúsan ismerné fel, hogy házában egy idegen férfi akár csak egy ártatlan pillantást vetne a feleségére, vagy ő (az asszony), anélkül hogy eközben bármi rosszra gondolna, visszamosolyogna, vagy az idegen férfi a kezét megszorítaná! Óh, a tökfilkó, aki kiszolgáltatja a bárányt a farkas karmainak!

Belgium egyik városában időnként egy tekintélyes család estélyeket tartott, amiket rendszerint családi táncokkal kötöttek össze. Egy napon az egyik családi bálra meghívtak egy új házastársat, fiatal párt. A gyökeresen keresztény fiatalasszony kezdetben erős ellenszenvet érzett, hogy a meghívást elfogadják, ám végül a hiú férje többször ismételt és sürgető kitérője nyert, s aki azon volt, hogy felesége testi bájait egy csillogó társaságban közszemlére bocsáthassa, s így elmentek a bálba. Ez volt a nő szerencsétlensége. Ott találkozott egy fiatal, általa addig ismeretlen úrral, egy élvhajhással. Néhány táncot vele lejtett. Evéssel jön meg az étvágy, tartja egy francia közmondás. Így történt ez a fiatal hölgygel is. Miután néhány hasonló családi táncmulatságon részt vett, rákapott az ízére. Egyre növekvő örömmel látta ezeket ismétlődni, és egyikről sem hiányzott. Az ifjú férj is megjelent ezeken a bálban, ahol feleségét jelenlétének tudta. Az asszony néhány ilyen összejövetel után hagyta magát elcsábítani, és házasságtörő lett. Jegyezzétek meg ezt, fiatal házasságok, és ha biztosítani akarjátok magatoknak a kölcsönös hűséget, akkor maradjatok távol a táncotól! Mennyi hasonló példát tudnánk még bemutatni!

Nos, ez egy tagadhatatlan, csak a tánc kedvelők és a nyereszkes táncot adók által szolgáltatott igazság, hogy a legkevésbé tisztességtelen, vagy ahogy Szalézi Szent Ferenc mondja, a legjobb tánc semmire sem alkalmas, és ezeknek a látogatói veszélynek vannak kitéve, még akkor is, ha

semmilyen nyilvános illetlenség, semmiféle nyílt, tisztességtelen vagy szemérmetlen cselekedet nem fordul elő. Ezt a veszélyt nem szünteti meg sem a táncadó jó híre, sem a ház jó neve sem, ahol táncolnak. A táncosok fantáziáját sem a könnyelmű gondolatok elől, szívüket sem az érzéki érzelmek elől nem zárják el, a nyelvüket sem akadályozzák meg attól, hogy egymásnak édes, kétértelmű szavakat mondjanak, hogy kölcsönösen veszélyes szikrát vessék a másik szívébe és az erkölcstelenség tüzeit belefűjják.

„Egy fiatal nemesember, írja von Doncourt lovagja, újra elmesélte nekem egy bálon történt szórakozását egy nagyon tisztességes (?) hölgygel. Alig tudtam hinni a szóbeszédben forgó ilyesfajta kicsapongásnak, amitől óvakodni fogok, olvasóimra való tekintettel, itt elismételni. Nem kockáztattam volna meg, mondja, szalonjában ugyanazt a beszédet elmondani, hiszen szolgálóival az ajtaja elé dobott volna. De este, a fények varázslatos ragyogásában, ezek a hölgyek mindent hallhatnak. Védőangyalukat bundájukkal együtt a bejárati ajtónál hagyták.”²

Hozzátesszük; a táncosok tánc közben tartózkodni fognak emberkerülésből minden látszólagos, feltétlenül megengedhetetlen cselekedetektől, de az ezen cselekedetekhez vezető csíra magját elvetik a szívekbe tánc közben, a tisztátlan gondolatok olyankor termelődnek, szemérmetlen mozdulatok ébrednek és ezeknek a kielégítése egy előre megbeszélte pillanatban, a hazatérés közben következik be.

„Hazatérőben – ismételjük Bautain lelkész szavait – hazatérőben a bálon kezdődött és megbeszélte gonoszság bevégeztetik, az ott fonnyadó ártatlanságot a sírba viszik.” És ebben az értelemben bátran mondhatjuk, hogy a leány, aki hajadonként megy a bálba, lealacsonyodva, meggyalázva tér haza, a feleség, aki hűséges feleségként megy táncolni, házasságtörőként tér haza.³

Tehát a bálon és annak a táncosokra és táncosnőkre gyakorolt hatásainak következtében bűnös szenvedély jön létre.⁴

Nem is olyan régen írta egy már húsz éve szolgáló lelkész: „A húsz év alatt a plébánián harcolnom kellett az ellen a tánc ellen, ami a nyájamat egyre inkább megrontotta. Ameddig ez a bosszúság fennállt, a nyilvántartásba évente három vagy négy házasságon kívüli születést vezettem be, amelyek a tánc tagadhatatlan következményei. Tanításaimnak és figyelmeztetéseimnek sikerült végül a tánc lepráját a papi hivatalból kiirtani. Azóta nem fordul elő házasságon kívüli születés. Akinek füle van, hallja meg!”

Ezekhez a számos, bizonyító erejű, az erkölcs birodalmában a tánc erkölcstelenségét igazoló jelekhez mellékelünk néhány elmélkedést, amelyek egy másik gondolatkörhöz tartoznak. Ismert és vitathatatlan tényekre támaszkodván kijelenthetjük, hogy a tánc a testi egészséget hátrányosan befolyásolja. A tánc gyakran az eredete, a csirája, az elősegítése súlyos és gyógyíthatatlan betegségeknek, sőt hirtelen haláleseteknek is. Többször feladtuk az utolsó kenetet olyan fiatal személyeknek, akiknek a betegsége a tánc egyik következménye volt. Felhevültek a bálon, aztán hirtelen meghűltek egy nyitott ablaknál vagy a táncterem melletti szobában, vagy a hazafelé vezető úton a hideg éjszakában, s olyan makacs, engesztelhetetlen betegséget szedtek össze, amit egyetlen orvos sem képes meggyógyítani, a tüdővész.

A lüttich-i egyházkerület egyik parókiáján történt az eset hat évvel ezelőtt: két lánytestvér, mind a ketten fiatalok, erősek és virágzóak, első alkalommal indultak bálba, figyelmen kívül hagyva a figyelmeztetéseket. Néhány hónappal később mindketten a tüdővész áldozatai lettek, amit a tánc alkalmával szedtek össze. Egyetlen bál életük virágjában, idő előtt a sírba taszította őket!

² La vérité aux femmes sur l'excentricité des modes. Igazság a nőket illetően a divat szeszélyeiről.

³ Penelope venit, abít Helena. (Martialis Epigrammák. I. 62.). Megjegyzés: Mentibe Pénélopé, visszajövet Helena.” (Csengery János fordítása) Martialis, 1942. 74. Penelopé mint a hűséges hitves (Odüsszeusz felesége), Heléna pedig a hűtlen feleség típusaként kerül leírásra (Menelaosz spártai király neje volt, akit a trójai Paris megszóktatott).

⁴ Quæ pudica forte ad choreas processerat matrona, de choreis revertitur impudica (S. Cypr.)

A lüttich-i egyházkerület egy másik falujában néhány évvel ezelőtt a következő történt, amit nekünk a település lelkésze maga mesélt el: „Pünkösöd ünnepének előestéje volt. Ennek a napnak a délutánján egy házasságkötést kellett volna megáldanom. Amikor megtudtam, hogy az ifjú házaspár bált akar rendezni, mindent bevettem, hogy ezt a bosszúságot megakadályozzam. Érvényre juttattam a fogadandó szakramentum szentségét, a következő napi ünnepséget, amit a gyermekek elsőáldozása még magasztosabbá tesz. Semmit nem tudtam elérni. Az esküvőt megünnepelték, a bált megtartották. Éjfél felé hirtelen ébresztettek és egy haldoklóhoz hívtak. – Hová? Melyik házba? – Az ifjú házaspár lakásába. Odasiettem. Bevezettek – a táncterembe. Akkor ott találtam magam, nem egy haldokló előtt, hanem egy holttest előtt! És ez a test egy fiatal személyé, az egyik szomszédos, nemesi család szobalányáé. Táncpartnere karjai között siklott, majd holtan összerogyott.” Micsoda halál!

1876 februárjában Belleville-ben, Párizs közelében hasonló eset történt. Esküvőt ünnepeltek. Az ünnepséget bállal akarták zárni. Ahogy az megszokott, a tánc késő éjszakáig tartott. Minden táncos és táncosnő vidám és boldog volt. Az egyik legbátrabb táncosnő hirtelen felkiáltott, partnere karjai közül holtan zuhant a földre.

1876 februárjában egy brüsszeli biztosítótársaság igazgatója a bálon holtan esett össze. 1876 márciusában egy paui előkelő családból származó ifjú személy közelgő házasságának alkalmával Tarancon-ban egy dáma csillogó bált rendezett. Mindenki ugrándozott és szökdécselt. Ekkor hirtelen az egyik jelenlévő hölgy ezzel a felkiáltással zuhant a földre: „Meghalok!” Teste holttá lett.

1876 áprilisában Belleville-ben esküvőt tartottak. Természetesen a tánc sem hiányozhatott. Az ifjú férj Madame S.-el, a meghívott hölgyek egyikével táncolt. Egyszer csak arra lett figyelmes, hogy partnernője nehezebbé vált. Úgy gondolta, hogy ez a jelenség a tánc okozta bódulat egyik hatása. Tehát Madame S.-t szoroson tartotta karjai közt, és folytatta a táncot. Amikor a zene elhallgatott, a férfi vissza akarta vezetni partnernőjét a helyére. De már halott volt, és négy percen keresztül a férfi egy holttesttel táncolt. Hasonló eset történt 1877 januárjában Párizsban egy 18 éves lánnyal keringő közben. Váratlanul holtan esett össze.

Néhány évvel ezelőtt A.-ban egy fiatal nő, miközben táncpartnere karjain lógva, helyesebben szólva általa cipelve örvénylettek a parketten, a földre esett. A lehető leggyorsabban egy szomszédos szobába vitték, ahol néhány perc múlva kilehelte a lelkét. 1841-ben adott Párizsban N. bárónő nagyszabású bált. D. kisasszonnyal a táncterem át megtett néhány forduló után a táncos észrevette, hogy amilyen mértékben a forgás gyorsabb és sebesebb lett, ugyanannyira vált a táncosnő nehezebbé, ellentmondva a dinamika törvényeinek. Megállt, hogy a kisasszony levegőhöz jusson. Csakhogy D. kisasszony nem vett többé levegőt. Két percent át az ifjú úr egy holttesttel táncolt!

A Jelen visszhangja (Echo der Gegenwart) 1858-ban megjelent 158. száma az alábbi esetet idézi. A bécsi sajtó tudósítja: „Vasárnap este szokatlan bált rendeztek itt. Kezdetben kevesen táncoltak. A harmadik keringőnél végül négy pár hullámzott a parketten, köztük M. litográfus a fiatal feleségével, aki figyelemreméltó alakkal és tartással bírt. A fiatal pár talán harmadszor szelte át a termet, amikor – hogy pihenjenek – a zenekar elhallgatott. Micsoda rémület! Az asszony csendesen kicsúszott férje karjai közül és lábai elé esett. A teremben általános zavarodottság uralkodott. Friss vizet hoztak és az eszméletlen nőt locsolták, aminek az első pillanatban hitték: kinyitották vagyis inkább szétvágták a fűzőjét, nincs életjel! A fiatalasszony – M. házaspár tizenegy éve volt házas – orcája rózsás volt a tánc hevületének következtében; a levegőre vitték, orvosokat hívtak, minden lehetséges élesztési kísérletet alkalmaztak, peccsétviaszt csepegettek a mellkasára, de minden hiába; kiszállt belőle az élet. Tánc közben már beállt a merevgörcs, amit az orvosok nyilatkozata szerint gutaütés követett és a mozgás törvényei szerint valamint a fiatalasszony azonnali összeomlása alapján, miután férje támaszát elvesztette, feltételezhető, hogy M. úr az utolsó körtáncot egy élettelen testtel járta.” 1858-ban a Jelen visszhangja-nak 194. száma a következő-

csak nem megengedett, hanem tiltott szórakozástól, hogy a résztvevők és szemlélődők körében ne idézzon elő semmiféle kísértést?²¹

Leányok, akik szeretitek a táncot és látogatókat, az ítélet napja meg fogja mutatni, hány lélek romlásának okozója volt elbűvölő öltözétek, illetlen viselkedésetek, érzéki állások és mozdulataitok; az igazságos és kérlelhetetlen bíró ezeket a lelkeket vissza fogja követelni tőletek. Semmi rosszat nem tettél tánc közben. Hadd kérdezzem meg, hogy mi jót tettél ott, amiből neked vagy másoknak haszna származott. Mit lelt lelked a táncból? Keresztény leány, a bál által talán szerényebb, komolyabb, tanulékonyabb, szorgalmasabb, alkalmazkodóbb, imádságban buzgóbb, szemérmesebb lettél? Milyen üdvös hatást vittél onnan haza? Milyen jó benyomást hagyta hátra táncpartnereid és a nézelődők szívében? Mivel keltettél bennük épületes hatást? Hiszen mégiscsak az a kötelességünk, hogy ne csak bosszúságot okozunk felebarátunknak, hanem jó példával szolgáljunk és örömet szerezünk neki.

(A művet németből fordította: Lupkovic Adrienn, a jegyzeteket Tóvay Nagy Péter írta)

Irodalomjegyzék

Martialis, Marcus Valerius (1942): *Martialis Marcus Valerius epigrammáinak tizennégy könyve a látványosságok könyvével*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.

²¹ Si enim propter cibum frater tuus contristatur, non secundum charitatem ambulat (cibum illum sumendo). Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. (Róm 14:35). Megjegyzés: a hivatkozás helyesen 14:15.

Tóvay Nagy Péter

Szalay Karola képei a Táncarchívumban*

Lapunk már korábban (TTK 2011/2., 2012/2) is közölt Szalay Karolával kapcsolatos képeket, amelyek az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tárának anyagából származtak.¹ Ezúttal az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Táncarchívumának anyagából tállózzunk.

Szalay Karola (OSZMI Táncarchívum, Fotótár, HGY 70. Vajda M. Pál felvétele, 1932.)

* Készült a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával (NKFIH K115676). Szeretném megköszönni Halász Tamásnak (OSZMI Táncarchívum, gyűjteményvezető) a képek kiválogatásában nyújtott segítségét.

¹ Ez alól csak a Hézsó-tanulmányban megjelent kép képez kivételt, amely Keszler Mária tulajdona.